

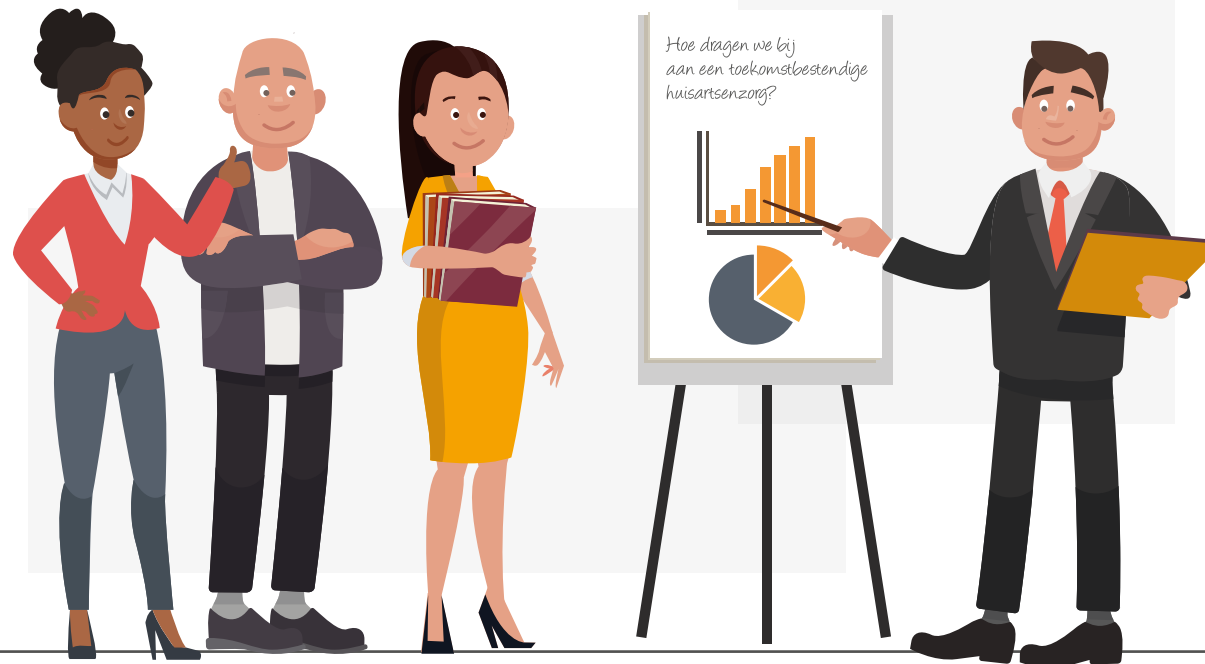

Zicht op regionale capaciteit en arbeidsmarktvragestukken huisartsenzorg

Hoe dragen we bij aan een toekomstbestendige huisartsenzorg? Een vraag die SSFH, Transvorm en Robuust ieder vanuit hun eigen perspectief bezighoudt. Tevens een vraag die pas beantwoord kan worden wanneer er een juist inzicht is in de veranderende zorgvraag van patiënten, de inzet van de verschillende professionals werkzaam in het huisartstenteam en de knelpunten die zich (gaan) voordoen in vraag en aanbod van deze professionals. Daarbij is ook van belang om zicht te krijgen op het aantal mensen dat opgeleid wordt voor de huisartsenzorg.

SSFH, Transvorm en Robuust besloten hun krachten te bundelen en hebben Nivel en Prismant de opdracht gegeven om in de zomer van 2018 uitvraag te doen bij huisartsenpraktijken, zorggroepen, huisartsenposten en het onderwijs. Het onderzoek werd uitgevoerd in een achttal pilotregio's: Zuidoost-Brabant, West-Brabant, Midden-Brabant, Noordoost-Brabant, Rotterdam Rijnmond, Groot Amsterdam, Zaanstreek-Waterland en Zeeland.

In deze rapportage leest u de uitkomsten van dit onderzoek. Het is bedoeld als startpunt om met de regionale stakeholders (gezondheidscentra, zorggroepen, huisartsenposten, LHV kring, ROS, regionale werkgeversorganisatie, zorggroepen, gemeenten, onderwijs, etc.) in gesprek te gaan over de regionale arbeidsmarkt huisartsenzorg en knelpunten op te lossen met een gezamenlijke aanpak. Zowel SSFH als Robuust zetten zich in voor het structureel beschikbaar hebben van data op regionaal niveau ter ondersteuning van deze gesprekken.

Toelichting op onderzoeksmethoden

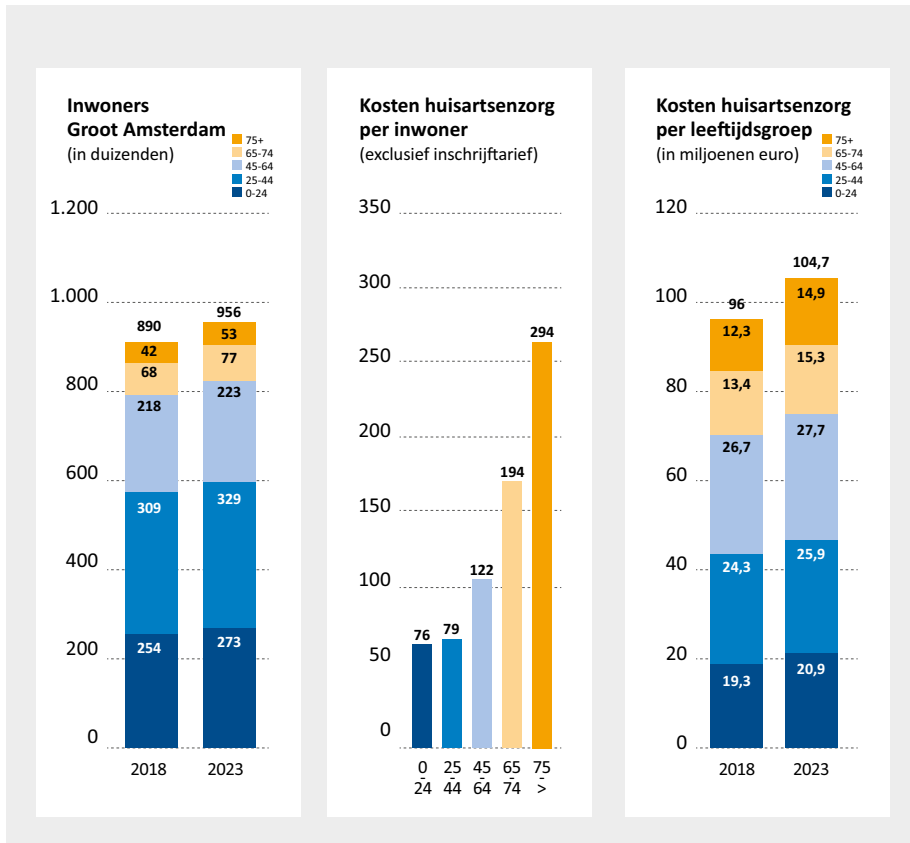
Deze factsheet is grotendeels gebaseerd op een enquête uitgezet onder huisartsen-praktijken in de regio Groot Amsterdam waarbij een respons van 27% is behaald. Deze respons is gewogen naar praktijkvorm (solo- duo- of groepspraktijk), zodat deze verhoudingen hetzelfde zijn als in de populatie. De praktijk-enquêtes zijn door één persoon ingevuld. De antwoorden, vooral wat betreft ervaringen en inschattingen, zijn dus vanuit het perspectief van deze persoon. Hierdoor weerspiegelen ze mogelijk niet de opvattingen van iedereen binnen deze praktijken en instellingen.

Daarnaast is de factsheet gebaseerd op data verzameld onder de huisartsenpost in Groot Amsterdam, het ROC van Amsterdam en ROC TOP en InHolland. De prognoses zijn onder meer gebaseerd op zorggebruik cijfers van Vektis en de personeelsgegevens vanuit het pensioenfonds huisartsen en het pensioenfonds Zorg en Welzijn.

Voor een volledige beschrijving van de in dit onderzoek gebruikte methoden, zie de methodologische verantwoording www.nivel.nl/sites/default/files/bestanden/factsheethuisartsenzorg.pdf

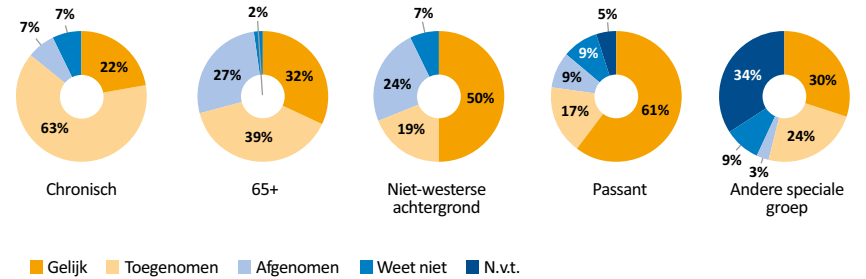
De vraag naar huisartsenzorg in Groot Amsterdam

Voor een toekomstbestendige huisartsenzorg is het belangrijk om te weten hoe de vraag naar zorg zich zal gaan ontwikkelen. Dit wordt voor een groot deel bepaald door de bevolkingsontwikkeling. Het totaal aantal inwoners in Groot Amsterdam zal tot 2023 groeien met 7,4% van 890.000 naar 956.000. De leeftijdscategorieën 0-24 en 45-64 jaar zullen groter worden, net als de groep 65-74 jaar met 13% en de groep 75+ met ruim 26%. De gemiddelde kosten per inwoner aan huisartsenzorg (exclusief de kosten van het inschrijftarief) zijn hoger voor de oudere groepen: de groep 75+ kost per inwoner gemiddeld ruim vier maal zoveel zorg als de groep tot 25 jaar.

Bron: Vekits en Primos; bewerking Prismant

Verandering patiëntpopulatie afgelopen 5 jaar

Bron: praktijkenquête

Op basis van de veranderende samenstelling van de populatie is de te verwachten stijging van het gebruik van huisartsenzorg, uitgedrukt in kosten (exclusief inschrijftarief) in de regio Groot Amsterdam 9% (van €96 naar €104,7 mln). Deze stijging ligt hoger dan de groei van het aantal inwoners (7,4%). De samenstelling van de patiëntpopulatie is voor de meeste praktijken

de afgelopen 5 jaar flink veranderd, wat kan leiden tot een inhoudelijke verandering van de zorgvraag. Vooral het aantal chronisch patiënten is toegenomen, net als het aantal patiënten ouder dan 65 jaar. Bijna de helft van de praktijken (48%) geeft tevens aan met seizoenschommelingen te maken te hebben, 12% zelfs in sterke mate. Vaak wordt hierbij de vakantieperiode genoemd.

Het aanbod van huisartsenzorg binnen huisartsenpraktijken in Groot Amsterdam

Om inzicht te krijgen in het huidige aanbod aan huisartsenzorg is met de praktijkenquête inzicht verkregen in hoeveel mensen er in de huisartsenpraktijk werken, wat de functiemix is van huisartsenteams en wat de verdeling is in 'productie' in het huisartsteam. De toekomstige ontwikkeling in de capaciteit van huisartsenzorg is bepaald aan de hand van instroom en uitstroom. Het aantal deelnemers aan opleidingen en het aantal stage- en opleidingsplaatsen bepaalt voornamelijk de instroom, de leeftijdsverdeling van verschillende beroepen binnen de huisartsenzorg is de belangrijkste voorspeller van de uitstroom.

Huidige capaciteit huisartsenpraktijken

De 261 huisartsenpraktijken in Groot Amsterdam hebben gemiddeld genomen een patiëntenpopulatie van 3.234 patiënten. Per 1 fte huisarts komt dat neer op gemiddeld 1.830 patiënten. De zelfstandig gevestigde huisartsen in Groot Amsterdam werken samen met hun collega's in loondienst en waarnemers meer dan 461 FTE (waarvan 345 FTE afkomstig van gevestigde

huisartsen, 102 FTE van waarnemers en 14 FTE van HIDHA's). Zij worden ondersteund door 422 FTE aan doktersassistenten en 195 FTE aan praktijkondersteuners. Het aantal praktijkmanagers is gemeten naar FTE klein. Dat geldt helemaal voor de 'overige ondersteuners' (verpleegkundig specialisten, nurse practitioners, physician assistants en sociaal psychiatrisch verpleegkundigen).

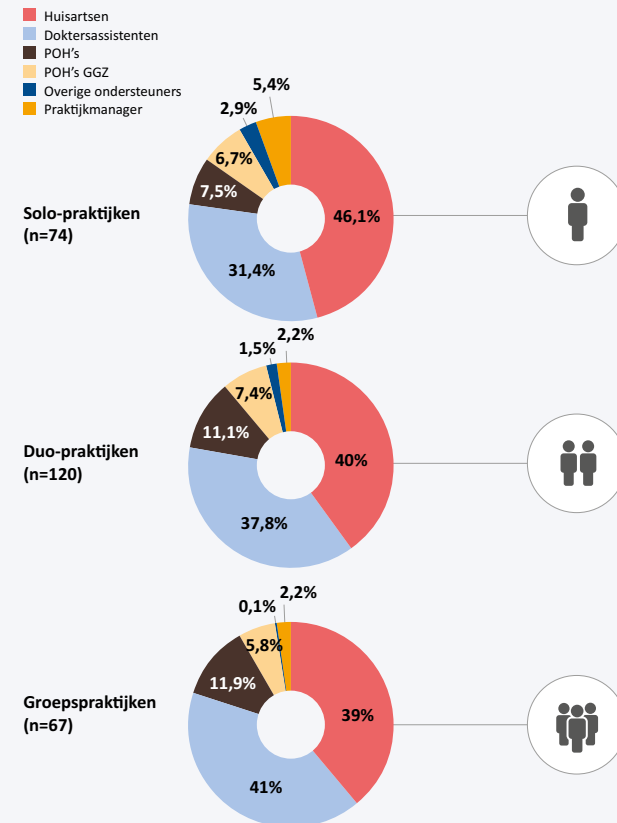
In Groot Amsterdam werken:
de huisartsen gemiddeld 0,74 FTE,
de POH's 0,51 FTE,
de POH-GGZ 0,29 FTE en
de doktersassistenten 0,57 FTE.

Capaciteit huisartsenpraktijken Groot Amsterdam (FTE)

Van de 261 huisartsenpraktijken zijn er 74 solo-, 120 duo-, en 67 groepspraktijken. De samenstelling van het huisartsteam in FTE verschilt naar type praktijk, maar niet veel. Doktersassistenten hebben het grootste aandeel in de capaciteit in alle type praktijken maar nog het meest in de groepspraktijken (41%). POH's en POH's GGZ hebben gezamenlijk een iets groter aandeel van 18,5% in duo- dan in andere praktijken.

Gemiddelde verdeling capaciteit binnen huisartsenpraktijk

In de praktijk-enquête is ook gevraagd hoe de 'productie' van de huisartsenpraktijken verdeeld is naar functie.

Zoals verwacht wordt het grootste aandeel van de consulten uitgevoerd door de huisarts (75%). POH's nemen samen 14% van de consulten voor hun rekening en doktersassistenten 10%.

Bron: praktijkenquête

Bron: praktijkenquête

Opleidingen in de huisartsenzorg in Groot Amsterdam

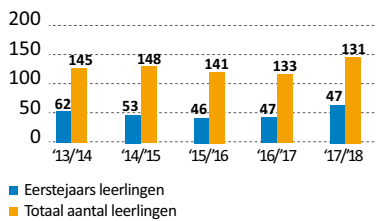
De toekomstige capaciteit aan huisartsenzorg in Groot Amsterdam wordt voor een belangrijk deel bepaald door de instroom vanuit de opleidingen. Hierbij zijn stage- en opleidingsplaatsen van groot belang. Voor de doktersassistenten en praktijkondersteuners zijn deze uitgevraagd bij de opleidingsinstituten in de regio.

Doktersassistenten

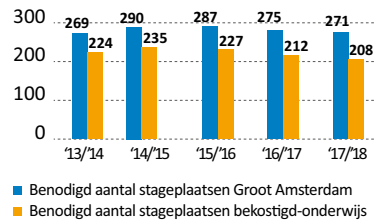
De behoefte aan stageplaatsen neemt de laatste jaren toe als gevolg van een grotere instroom van leerlingen in zowel het bekostigd als het niet-bekostigd¹ onderwijs. Het onderwijs geeft aan steeds meer moeite te hebben om alle leerlingen een stageplaats in de huisartsenzorg of in het ziekenhuis aan te bieden. Wanneer stageplaatsen voor doktersassistenten vanuit de huisartsenzorg minder worden opgesteld aan onderwijsinstellingen ontstaat een tekort

aan stageplaatsen en daarmee zal de instroom op de arbeidsmarkt van doktersassistenten geremd worden. Onderwijsinstellingen in Groot Amsterdam geven aan dat jaarlijks 120 stageplaatsen voor doktersassistenten in de huisartsenzorg nodig zijn. Dit is exclusief de stageplaatsen benodigd vanuit het ziekenhuis. De vraag naar stageplaatsen in de huisartsenzorg vanuit het onderwijs is de laatste jaren redelijk gelijk gebleven.

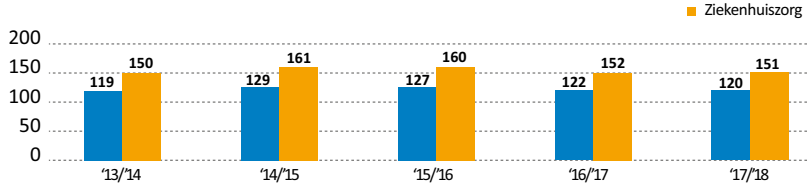
Aantallen doktersassistenten in opleiding

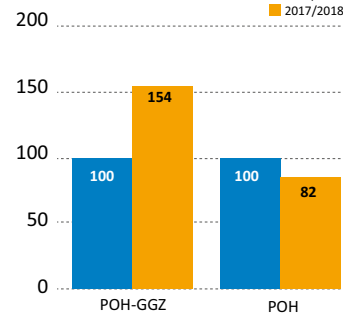
Benodigd aantal stageplaatsen doktersassistenten

Benodigd aantal stageplaatsen doktersassistenten naar branche

Landelijke ontwikkeling aantal studenten POH en POH-GGZ

Praktijkondersteuners

Voor praktijkondersteuners is de stagesituatie afwijkend ten opzichte van de doktersassistenten. Wanneer een student geen stageplaats heeft, kan niet gestart worden met de opleiding. Hierdoor is het aantal studenten altijd gelijk aan het aantal stageplaatsen. De opleiding voor praktijkondersteuner (POH en POH-GGZ) wordt aangeboden via hogescholen en zijn niet aan een regio gebonden. Hierdoor is het niet mogelijk om een hogeschool één op één aan een regio te koppelen.

Landelijk gezien is wel inzichtelijk dat het aantal studenten voor de opleiding POH-GGZ fors is toegenomen tussen 2013 en 2017. Hier staat tegenover dat het aantal studenten voor POH is afgenomen tussen 2013 en 2017. De opleidingsinstituten geven aan dat de hoofdreden hiervoor is dat klassen vaker niet door kunnen gaan wegens gebrek aan stageplaatsen. Dit is een aandachtspunt voor toekomstige instroom van praktijkondersteuners in de huisartsenzorg.

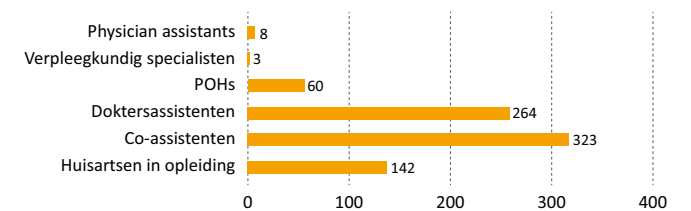
Stageplaatsen en stagiairs voor alle functies binnen de huisartsenpraktijken

De verhouding van het aantal stage- en opleidingsplaatsen naar functie komt redelijk overeen met de samenstelling van het huisartsteam naar functie; voor co-assistenten zijn de meeste plaatsen beschikbaar. De huidige bezetting van de plaatsen door stagiairs is bij vrijwel alle functies veel lager dan het aantal beschikbare stage- en opleidingsplaatsen per jaar. Een gedeeltelijke verklaring hiervoor is dat de meeste stages korter zijn dan een jaar en het aantal stagiairs is opgegeven voor de peildatum van enquëtering. Het aantal huisartsen in opleiding ligt daarentegen redelijk in de buurt van het aantal beschikbare plaatsen. Dit geldt ook voor de verpleegkundig specialisten en physician assistants.

Wat betreft doktersassistenten is er in theorie voor het leerjaar 2017/2018 voldoende capaciteit aan stageplaatsen. Hiervoor zagen we dat er behoefte is aan 120 plaatsen per jaar, de praktijken bieden er gezamenlijk 264 aan.

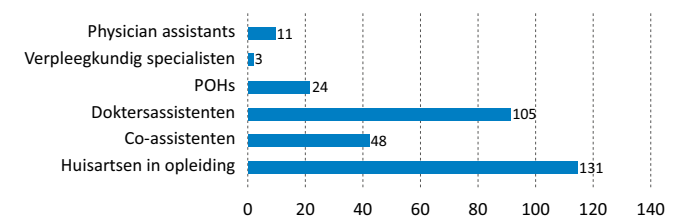
Stageplaatsen naar functietype

Gemiddeld aantal plaatsen beschikbaar per jaar binnen huisartsenpraktijken

Stagiairs naar functietype

Aantal in opleiding in de huisartsenpraktijken (peildatum mei-juni 2018)

¹ Particulier onderwijs

Aansluiting tussen vraag en aanbod in Groot Amsterdam

Prognoses ontwikkeling capaciteit

Om te bepalen waar de huisartsenzorg in de toekomst knelpunten kan verwachten binnen het huisartsenteam, moet de verwachte vraag naar personeel en het verwachte aanbod van personeel met elkaar vergeleken worden.

POH's en doktersassistenten

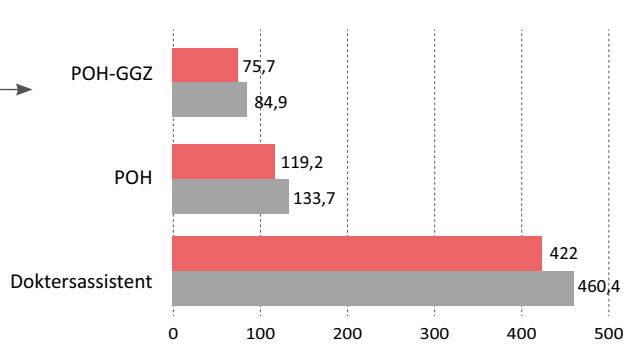
De vraagontwikkeling naar POH's en doktersassistenten in Groot Amsterdam, uitgedrukt in FTE en gebaseerd op de demografische ontwikkelingen in de regio, ziet er als volgt uit:

Het benodigd aantal FTE POH en POH-GGZ zal de komende 5 jaar groeien met 12,1%, voor doktersassistenten met 9,1%.

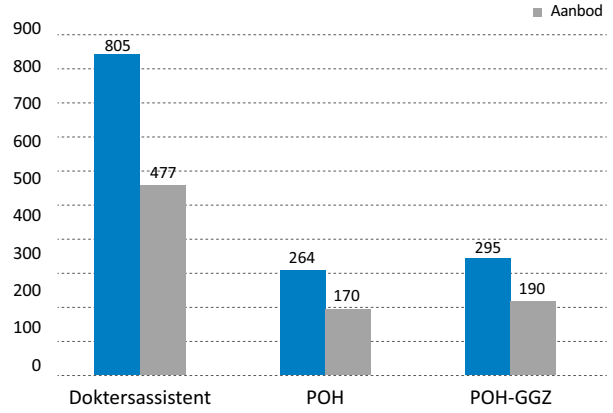
De verwachte vraag naar POH's en doktersassistenten is vergeleken met het verwachte aanbod in 2023. Dit aanbod is berekend op basis van de huidige capaciteit, vermeerderd met de verwachte instroom aan gediplomeerden doktersassistenten en praktijkondersteuners in de regio én verminderd met de verwachte uitstroom door pensionering en baanwisseling. Zo ontstaat een prognose voor de aansluiting tussen vraag en aanbod, die we uitdrukken in personen.

Voor zowel doktersassistenten, POH's en POH's-GGZ zullen vraag en aanbod in Groot Amsterdam in 2023 uit balans zijn. Vooral voor doktersassistenten volgt uit de prognoses een groot tekort. Om dit op te vangen zal een groot aantal doktersassistenten moeten worden aangetrokken en/of opgeleid.

Verwachte vraagontwikkeling van werkzame doktersassistenten, POH en POH-GGZ 2018-2023 (FTE)

Balans vraag en aanbod in 2023, uitgedrukt in personen

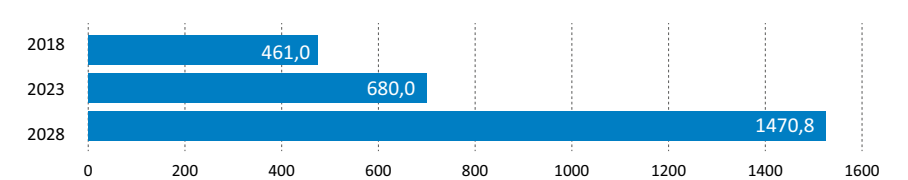

Huisartsen

Gegeven de opmerkingen die opgenomen zijn in de methodologische verantwoording kan voor Groot Amsterdam met enig voorbehoud geschat worden wat de in- en uitstroom van huisartsen zal zijn over 5 en 10 jaar. Geschat wordt dat binnen 5 jaar 11% van de huisartsen zal uitstromen, binnen 10 jaar 21%. Dit zou gecompenseerd kunnen worden door een geschatte instroom van bijna 76 huisartsen per jaar, maar vooral bij de regio Groot Amsterdam moet aangetekend worden dat deze hoge 'potentiële' instroom sterk

bepaald wordt door de nabijheid van maar twee grote opleidingslocaties voor huisartsen (VU en AMC). Rekenen we met deze aantekening door, dan zou basis hiervan de huidige huisartsencapaciteit van 461 FTE toenemen tot 680 FTE over 5 jaar, en maar liefst 1.471 FTE over 10 jaar. De stijging van de capaciteit van 18% in de komende 5 jaar (zeker in dit geval een toepasselijker prognoseperiode dan 10 jaar), zou ruimschoots voldoende moeten zijn om de groei in de verwachte zorgvraag van 9% in dezelfde periode op te vangen.

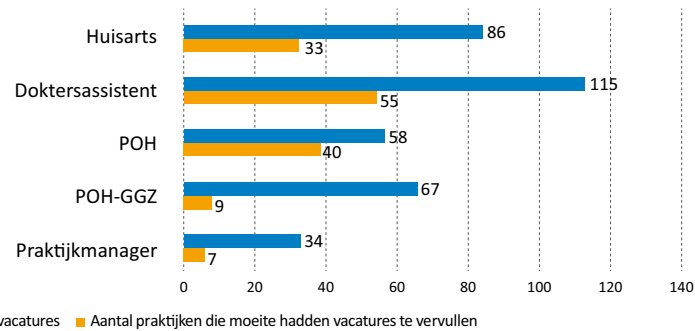
Huidige en verwachte capaciteit aan huisartsen in Groot Amsterdam in FTE (2018-2028)

Huidige ervaren capaciteitsproblemen

Naast ontwikkelingen in vraag naar en aanbod van huisartsenzorg is het belangrijk inzicht te hebben in de mate waarin nu capaciteitsproblemen ervaren worden. Dit betreft openstaande vacatures, verwachte tekorten, werkdruk en patiëntenstop.

Aantal praktijken met openstaande functies afgelopen 12 maanden

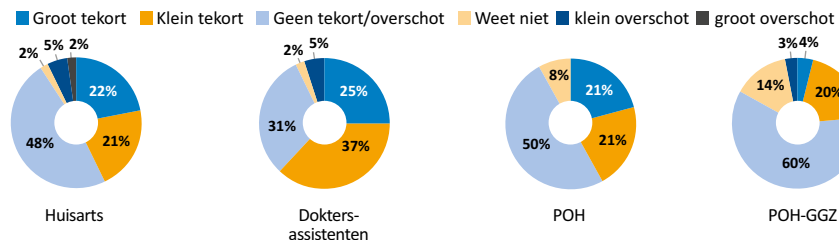

Bron: praktijkenquête

Hoewel er gezien de totale capaciteit in de regio relatief veel praktijken vacatures hadden, waren de meeste hiervan niet lastig te vervullen. De meeste moeite gaf het invullen van een vacature voor een POH (69%). Naast vacatures in het afgelopen jaar hebben huisartsenpraktijken ook een beeld van tekorten die in het komend jaar gaan ontstaan binnen de praktijk

door bijvoorbeeld pensionering of het toenemen van vraag naar een specifiek soort zorg. Voor de toekomst verwachten huisartsenpraktijken in Groot Amsterdam met name een tekort aan POH's en doktersassistenten.

Verwachte ervaren tekorten

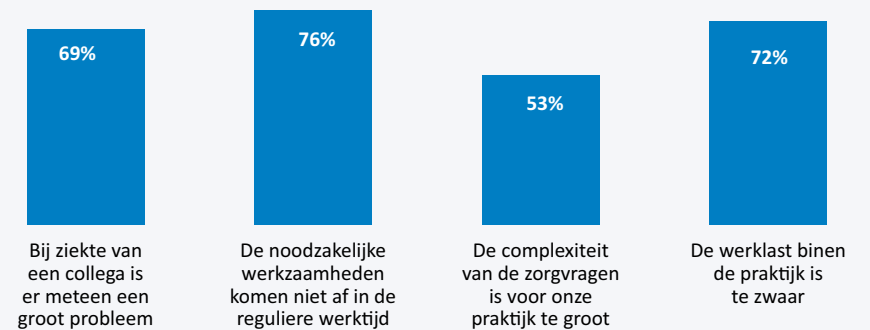

Bron: praktijkenquête

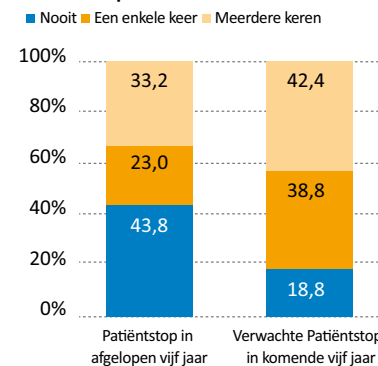
Werkdruk

De ervaren werkdruk is groot in de huisartsenpraktijken in Groot Amsterdam. Met name huisartsen en doktersassistenten ervaren een hoge werkdruk en de POH in mindere mate. De helft (51%) van de praktijken heeft te maken met (bijna) dagelijks uitlopende spreekuren en bijna allen geven aan bij ziekte van één van de collega's meteen een groot probleem te hebben. Bij de meeste praktijken heeft in de afgelopen vijf jaar al één of meerdere keren een patiëntenstop plaatsgevonden.

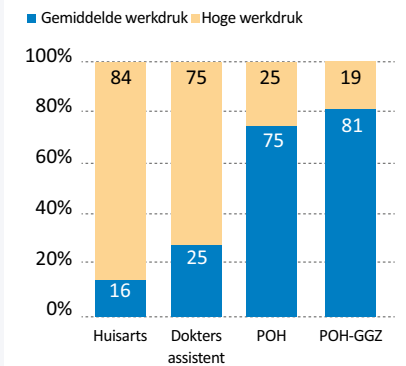
Werkdruk stellingen

Patiëntenstops

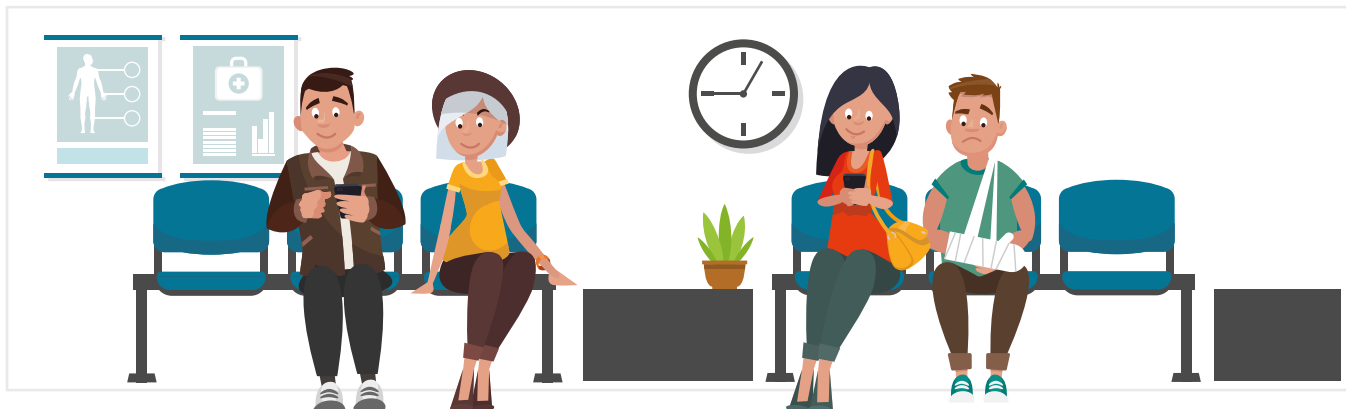
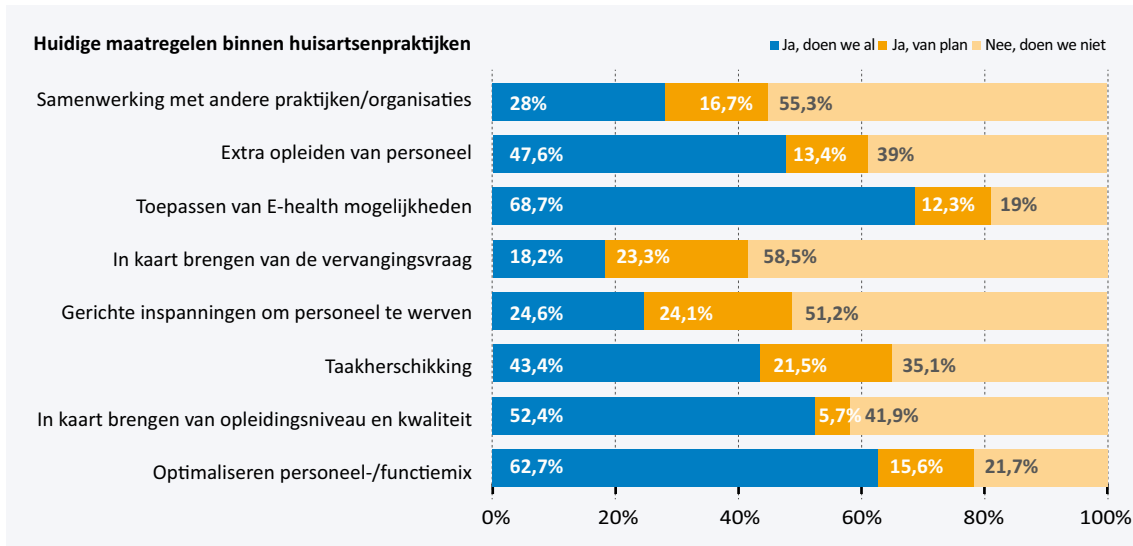
Werkdruk naar functie

Bron: praktijkenquête

Oplossingsrichtingen

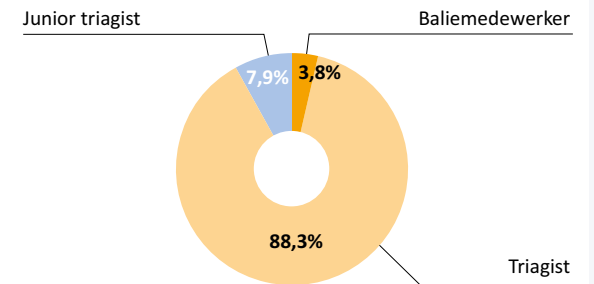
Een groot deel van de huisartsenpraktijken neemt al maatregelen om aan de toekomstige vraag te kunnen blijven voldoen. Opvallend is dat veel op het toepassen van E-health mogelijkheden wordt ingezet, maar ook op het optimaliseren van de personeels-/functiemix. Toch zijn er ook veel maatregelen die nog door minder dan de helft van de praktijken worden genomen.

Huisartsenposten in beeld

- Uit de enquête onder de huisartsenpost in Groot Amsterdam blijkt dat er 39,5 FTE aan triagisten werkzaam is. Dit is meer dan driekwart van de totale capaciteit die werkzaam is binnen de huisartsenpost.
- In het afgelopen jaar stonden functies open voor triagist en junior-triagist.
- De functie van triagist was lastig te vervullen.
- Gemiddeld doet men in de huisartsenpost in Amsterdam 180.000 declarabele verrichtingen per jaar.
- Redenen voor capaciteitsproblemen in de huisartsenpost van Amsterdam die worden genoemd zijn dat mensen met een niet acute zorgvraag naar de huisartsenpost komen, zelfverwijzers, een te risicrijdende triage, en dat er een tekort is aan waarnemers om diensten over te nemen. Maar ook een algemene verschuiving van zorg naar de huisartsenpost.

Verdeling capaciteit binnen huisartsenpost

Conclusie

Met deze factsheet is de huidige omvang en samenstelling van de huisartsenzorg in Groot Amsterdam in kaart gebracht en zijn diverse ontwikkelingen weergegeven.

Opvallend voor de regio Groot Amsterdam is dat:

- Er een relatief groot aantal duo huisartsenpraktijken is;
- Het aanbod aan stageplaatsen voor doktersassistenten ruim voldoende lijkt om aan de vraag vanuit de opleidingen te voldoen;
- Er een groot tekort aan doktersassistenten en in mindere mate aan POH's gaat ontstaan.
- Praktijken aangeven vooral een tekort aan doktersassistenten te verwachten, hetgeen overeenkomt met de prognoses;
- Er over vijf tot tien jaar sprake kan zijn van een overschot aan huisartsen in vergelijking met de groei in zorgvraag.
- De ervaren werkdruk met name bij huisartsen en doktersassistenten hoog is;
- Het voorzieningenniveau onder druk staat; de helft van de praktijken konden in de afgelopen 5 jaar tijdelijk geen patiënten meer aannemen vanwege capaciteitsproblemen en nog meer praktijken verwachten dat dat voor de komende 5 jaar het geval zal zijn;
- Er door de praktijken gewerkt wordt aan verschillende oplossingen om aan de toekomstige vraag naar personeel te kunnen voldoen.

Gericht beleid lijkt nodig om ondersteunende professionals te binden aan de regio om zo aan de toekomstige benodigde capaciteit te kunnen blijven voldoen.

De uitdagingen geven voldoende aanleiding om met elkaar in gesprek te gaan over welke maatregelen nodig zijn om de huisartsenzorg in Groot Amsterdam toekomstbestendig te maken. Wat in ieder geval van belang is, is te werken aan strategische personeelsplanning, opleidingsbeleid en alternatieve manieren van organiseren om meer balans aan te brengen in vraag en aanbod van ondersteunend personeel. Dat kan op regionaal, lokaal en organisatieniveau.

Veel succes daarbij. Uw regionale werkgeversorganisatie, ROS en SSFH kunnen u verder helpen.
M.vandenuvel@transvorm.nl, r.overdiep@rosrobuust.nl, Info@ssfhn.nl.

AAN DE SLAG!

In opdracht van

Stichting Sociaal Fonds
Huisartsenzorg

Uitgevoerd door

Dit project is (mede) mogelijk gemaakt door de zorgverzekeraars CZ en VGZ namens alle zorgverzekeraars.